

ЦЕНТРАЛНА НАР. БИБЛИОТЕКА
„ЂУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ“
ЦЕТИЊЕ
СР. ЦРНА ГОРА

М-2202

бр.

ОКА КОТОРСКА

HERCEG - NOVI • KOTOR • TIVAT

67 FOTOGRAFIJA U BOJI

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ЂУРЂЕ
ЦРНОЈЕВИЋ

D=11854343

МУЗЕЈСКИ
ПРИМЈЕРАК

M. 6864/73

ННБ. Бр 3

2202

BOKA KOTORSKA

HERCEG-NOVI • KOTOR • TIVAT

BIBLIOTEKA: »MALE TURISTIČKE MONOGRAFIJE«

Broj 5

Uredništvo:

Anuška Novaković, prof.

Rina Tropan, prof.

Zdravko Beretić, akad. slikar

Katarina Milanović, prof.

Hasan Kusturica

Mirko Stijepčić

Ranko Seferović

Radiša Majstorović

Krsto Tomičić

Anđelko Stijepčević

Anđelka Lučić

ing. Mato Novaković

Urednik:

Zdravko Beretić, akad. slikar

Urednik biblioteke:

Rina Tropan, prof.

Za izdavača:

direktor Anuška Novaković, prof.

Prema mišljenju Republ. sekret. za prosvj., kult. i fiz. kult. SRH br. 915/1-1973. od 21. II 73. ova se knjiga smatra proizvodom iz člana 36. stav 1. točka 7 Zakona o oporezivanju proizvoda i usluga i na nju se ne plaća porez na promet.

**BOKA KOTORSKA
HERCEG-NOVI
KOTOR
TIVAT**

Tekst:

**Jovan Martinović, prof.
Marko Vlaović**

Snimatelji:

**Milan Babić
Antun Tasovac
Sulejman Balić
Ilijaš Bešić
Đorđe Popović**

Likovna oprema:

ing. arh. Pero Krilanović

**Copyright by »Turistkomerc«
Sva prava pridržana**

Izdavač:

**»Turistkomerc«,
Zagreb, Ilica 26/I
Zagreb, 1973.**

LIBRARY
SERIES
NO. 1000
1950

THE
LIBRARY
SERIES
NO. 1000
1950

THE
LIBRARY
SERIES
NO. 1000
1950

THE
LIBRARY
SERIES
NO. 1000
1950

**Naša mila Boko, nevjesto Jadrana
Pokrivena nebom kô od plave svile,
Ljepša si od tvoje primorkinje vile
i sv'jetlija si od njenog đerdana.**

A. Šantić: Boka

A. Šantić: Boka

U ovom delu Boka, otkriveno je
Pobornim rečima i od puzavice
i od svoje prirode i
i svojih od njene prirode.

Priroda nije štedjela svojih ljepota stvarajući Boku Kotorsku, opjevanu »nevjestu Jadrana«, taj zaliv neprevaziđene ljepote, što se poput nordijskih fjordova duboko urezao u strme litice planina na južnom dijelu naše obale Jadrana. Teško je odlučiti kada je ovaj kraj najljepši: u proljeće, kada se bademovo drveće ospe nježnim ružičastim cvijećem; u ljeto, kada sure litice drhte u jari, a more ima intenzivnu boju ultramarina; u jesen, kada razderani oblaci zapinju za vrhove brda ili pak zimi, kad vrhovi okolnih planina bliješte pod snijegom, a u primorju zriju naranče i limuni i cvjetaju divne mimoze; tada može biti toliko toplo da se ljudi kupaju u moru. Ovoliki kontrasti skupljeni na jednom mjestu zaista su jedinstven prirodni fenomen.

GEOGRAFSKI POLOŽAJ

U Bokokotorski zaliv ulazi se sa zapada kroz uski tjesnac između Oštrog Rta i rta Arza, u čijoj sredini, kao kamena topovnjača, stražari tvrđava na ostrvu Mamula. Nasuprot ulazu, amfiteatralno na obroncima leži Herceg-Novi, sa svojim kućama napola sakrivenim u bujno subtropsko zelenilo. Nalijevo je igalo sa konglomeratom hotela i odmarališta, namijenjenih prije svega zdravstvenom turizmu, a nadesno se kroz Kumborski tjesnac ulazi u prostrani Tivatski zaliv, u čijoj se vodi ogledaju vrhovi planina Orjena (1895 m) i Lovćena (1752 m) i ostrva Krtoljskog arhipelaga: Prevlaka, poznatija kao »Ostrvo cvijeća«, Stradioti, poznatiji kao »Sveti Marko«, te mali školj Gospin Otok sa drevnim franjevačkim samostanom. Od Tivatskog zaliva prema jugu, do zaliva Jaz u blizini Budve, prostire se plodno Grbaljsko polje sa modernim aerodromom.

U sjevernom uglu Tivatskog zaliva otvara se ulaz u tjesnac Verige, na najužem dijelu širok svega 300 metara, kroz koji se ulazi u unutarnji bazen Bokokotorskog zaliva. Nasuprot Verigama leži Perast, staro pomorsko gnijezdo, ispred kojega čuvaju vječnu stražu dva bisera Boke: ostrvca Gospa od Škrpjela i Sveti Đorđe. Nalijevo, na kraju Risanskog zaliva, leži gradić Risan, drevno

ilirsko-rimsko naselje, nekada najvažniji grad ovoga kraja. Na desno se skreće u Kotorski zaliv; obale postaju sve strmije, more se sve više zavlači pod sure litice lovcenskih obronaka. Na samom kraju ovog prodora mora u kopno, dugačkog 15 nautičkih milja (28 km), stisnuo se grad Kotor, već od srednjeg vijeka političko, kulturno i ekonomsko središte Boke Kotorske, grad romantične ljepote, patiniran vjekovima, koji je sačuvao sva karakteristična obilježja srednjovjekovnih primorskih gradova.

KLIMA, FLORA I FAUNA

Pored raznovrsnosti, obilja i raskoši oblika prirodne konfiguracije terena, ovaj kraj ima i izuzetno povoljnu klimu. Proljeća su blaga i kratkotrajna, a ljeta duga i ugodna (do 35°C). Jesen je veoma prijatna. Zimi snijeg u primorskom pojasu i ne pada. Srednja godišnja temperatura Boke iznosi 17,1°C, a u januaru 10°C. Godišnje ima preko 200 sunčanih dana. Padine surih brda oko Boke Kotorske obrasle su šumom, a priobalni pojas makijom i bujnom subtropskom vegetacijom. U šumama ima niske divljači, a u vodama Sutorinskog i Grbaljskog polja zimi se zadržavaju ptice močvarice, pa postoji i mogućnost za lovni turizam. Razvijen je ribolov. U Boki postoji veliki broj izvora zdrave vode za piće.

ISTORIJSKI PREGLED

Prvi vijekovi civilizacije

U Boki Kotorskoj, na prostoru od Sutorine do Budve, pronađeni su tragovi ljudskih naseobina još od najdavnijih perioda ljudske istorije. Najnovija arheološka otkrića neolitske keramike u pećini Spila iznad Perasta, otkriće tzv. »kneževskog« groba sa zlatnim oružjem i insignijima u Grbaljskom polju iz perioda rane bronzne, kao i podatak da su na jednoj stijeni u selu Lipci kod Risna sačuvani najstariji praistorijski crteži u našoj zemlji, svjedoče da je Boka bila naseljena još u mlađe kameno i rano bronzano doba, odnosno, oko 3000. godine prije naše ere. Mnogobrojne kamene gomile (»tumulusi«) u Grblju, Luštici i na brdima iznad Herceg-Novog svjedoče nam da su oko X vijeka prije naše ere stari stanovnici bili pokoreni i apsorbirani najezdom ilirskih plemena iz unutrašnjosti.

Sredinom III vijeka stare ere stvara se značajan savez ilirskih plemena sa prijestonicom u Skodri (Skadru) i glavnom lukom u Rizonu (Risnu). Gusarenje smjelih ilirskih gusara po Jadranskom i Jonskom moru doseglo je svoj vrhunac u doba kraljice Teute, pa su grčki naseljenici na jadranskim obalama bili prisiljeni da pozovu u pomoć novu silu na Sredozemlju, Rimljane. Ratovi Ilira sa Rimljanima potrajali su oko četvrtinu milenija i bili okončani najprije slomom ilirske države pod kraljem Gentijem (167. godine stare ere), a onda konačnom pacifikacijom Ilirika (9. god. naše ere). Tada je započela romanizacija ilirskog stanovništva Boke Kotorske. Ranija ilirska naselja dobijaju karakter organizovanih rimskih gradova kao municipiji, u kojima počinje intenzivna i organizovana izgradnja gradskih jezgri; latinski jezik je uveden kao zvanični, zajedno sa rimskim kultovima i religijom; počele su se graditi stratezijske ceste duž obale ili prema unutrašnjosti, koje su služile i razvoju trgovine i prometa.

Najstarija naselja u Boki Kotorskoj

Najstarije i najvažnije naselje toga doba u Boki je Risna, antički Rizon ili Rhisinium, za koji su vezane čak i neke legende iz grčke mitologije, kao što je veoma poznata priča o Kadmosu, osnivaču grada Tebe u Beotiji, i njegovoj ženi Harmoniji, čiji se grobovi, navodno, nalaze u brdima iznad Risna. O značaju Risna, pored arheoloških ostataka, govori i podatak da se čitav Bokokotorski zaliv tada nazivao Risanskim zalivom ili Risanskom rijekom (Sinus Rhisonicus). Pored Risna, pominje se naselje Acruvium (od grčkog Akurion). Tačna lokacija toga grada još nije ustanovljena. Prema jednoj hipotezi nalazio se na mjestu današnjeg grada Kotora, a prema drugoj, prihvatljivijoj, na terenu Grbaljskog polja, bliže obali otvorenog mora.

Razvoj ranosrednjovjekovnog Kotora

Na mjestu današnjeg Kotora nalazilo se jedno od niza manjih naselja, najvjerovatnije zvano Catarum. Njegov prirodno zaštićeni položaj sa dominantnim vrhom brijega Sveti Ivan (260 m), kao nepristupačnom tvrđavom, dolazi do izražaja tek u kasnijim vjekovima, kad Rimsko carstvo počinju potresati iz temelja provale varvara. Iako istorijski izvori o ovim vremenima šute, pretpostavlja se da su stanovnici otvorenog i nezaštićenog naselja Acruvium postepeno, tokom IV i V vijeka naše ere, preseljavali u tvrđi i zaštićeni Catarum.

Upravo u ovim vjekovima prije naseljavanja Slovena na obale Jadrana, stvara se u gradu poseban sloj miješanog romanskog stanovništva, a grad dobija neku vrstu municipalne autonomije pod vrhovnom vlašću Vizantije. Slovenska najezda, koja je zapljusnula ove krajeve početkom VII vijeka, zaustavila se ispod njegovih tvrdih bedema. O prvih nekoliko vjekova života Slovena u novom kraju nema vjerodostojnih svjedočanstava. Pa ipak, sigurno je da se proces asimilacije i slovenizacije romanskog stanovništva u gradu odvijao veoma ubrzano. Već u XI vijeku Kotor je dobio današnji, slovenski oblik svog imena. Putem rodbinskih ili trgovačkih veza slovenski došljaci postepeno ulaze u grad, tako da već od početka XII vijeka nalazimo dosta slovenskih imena čak i među gradskim patricijatom, do tada isključivo romanskim. Jednako kako su preuzeli ključne pozicije u javnom životu grada, Sloveni prihvataju i nove oblike ekonomske aktivnosti, u prvom redu pomorstvo i pomorsku trgovinu, koji su uvijek za čitav ovaj kraj i za sam grad Kotor značili izvor života i blagostanja, kako u ovim, tako i u kasnijim vjekovima.

No, bilo je i teških razdoblja. Tako je, prema svjedočanstvu vizantijskog cara — pisca Konstantina Porfirogeneta, sredinom IX vijeka naše ere saracenski admiral Kalfun sa flotom od 36 brodova napao na grad i spalio i razorio njegov donji dio ispod tvrđave. Krajem X vijeka, tokom pohoda na sjevernu Dalmaciju, grad je napao i opljačkao makedonski car Samuilo.

Uvidjevši da se sami neće moći odbraniti, građani Kotora počeli su da traže sebi moćnog zaštitnika. Kako se u jugoistočnom zaleđu Boke Kotorske počela snažiti kneževina Duklja, čiji su vladari sredinom XI vijeka počeli borbu za osamostaljenje i otcjepljenje od Vizanta, Kotor je priznao dukljansku vrhovnu vlast zadržavajući unutarnju autonomiju. Međutim, kad su dukljanski vladari pokušali da ukinu stare povlastice, Kotor se opet priklonio vizantijskoj vlasti, tako da je 1166. godine sjedište vizantijskog namjesnika ili »dusa« za Dalmaciju i Duklju. Stabilizacija unutarnjih prilika u Vizantu pod carem Emanuelom Komnenom pogodovala je napretku privrede. Godine 1172, kada je papa Aleksandar III stvorio u Kotoru biskupiju podvrgnutu nadbiskupiji u Bariju, sve apulske luke bile su otvorene za Kotorane i njihove brodove, a od 1195. godine oni čak nisu bili obavezni na plaćanje lučkih taksa u tim lukama. Sve ove mjere pogodovale su razvitku pomorske trgovine i opštem ekonomskom prosperitetu grada. Poslije smrti Emanuela Komnena Vizant počinje rapidno da pro-

pada, tako da je između 1180. i 1185. godine Kotor postao opet samostalna gradska republika, kojom je upravljao izborni knez. Međutim, već 1186. godine Kotor postaje dio srednjovjekovne srpske države pod Stevanom Nemanjom, koji je u Kotoru imao svoj dvor.

Procvat Boke pod vlašću Nemanjića

Tokom skoro dvjestogodišnje vladavine Nemanjića nad Kotorom ovaj grad bio je glavna izvozna i uvozna luka tadanje Srbije za trgovinu sa Zapadom, preko koje su se iz zaleđa izvozili najviše metali, sirova i prerađena koža, drvo i stočarski proizvodi, a uvezile skupocjene tkanine, mirisi i razna luksuzna roba. U tom periodu Kotor je ekonomski, politički i kulturno procvao i bio obdaren mnogim povlasticama. Srpski su vladari u nekoliko navrata povećavali teritoriju gradskog distrikta, kao na primjer 1250, 1307. i 1351. godine i izvršili opravke i djelimično obnavljanje kotorskih gradskih zidina još iz vizantijskog perioda. Tokom vladavine Nemanjića brojni kotorski zanatlije radili su na kraljevskom dvoru. Opjevani Novak Kovač živio je i radio u Kotoru. Fra Vita, ili kako se potpisivao: »mali brat, protomajstor, iz Kotora, grada kraljeva«, sagradio je manastir Visoke Dečane, remek-djelo srpske srednjovjekovne arhitekture, dok je kotorski zlatar Obrad Gambe izveo u srebru oltar u crkvi svetog Nikole u Bariju. Kotorski građani ovog vremena postajali su najviši državni funkcioneri u srednjovjekovnoj Srbiji.

Iako pod nominalnom vlašću Srbije, Kotor je u unutarnjim poslovima, sudstvu i trgovini imao punu autonomiju. Na čelu gradske uprave bio je knez, čiji je izbor iz redova plemstva potvrđivao srpski kralj. Izvršna vlast pripadala je Malom vijeću, zakonodavna vlast Velikom vijeću, a Vijeće umoljenih sačinjavali su činovnici gradske uprave. Sudsku vlast sačinjavala su dvojica sudija sa više porotnika, a sve presude i odluke zapisivao je gradski javni bilježnik. Sačuvane su gotovo sve notarske knjige od 1326. godine, mada je gradski notarijat postojao još u XII vijeku. Gradski statut, čija najstarija odredba potiče iz 1301. godine, propisivao je prava i dužnosti građana. Kotor je na početku XIV vijeka imao i tzv. gramatikalnu školu, na nivou današnje srednje škole, dva liječnika, apotekara u jednoj od najstarijih apoteka u našoj zemlji, čiji je grb i danas sačuvan. Kotor je još od početka XVIII vijeka kovao svoj novac: folare, groše i dinare sa likom gradskog pa-

trona svetog Tripuna na jednoj, a likom srpskog vladara na drugoj strani.

Razdoblje nemira i prodor Turaka

Progres i blagostanje u Kotoru bili su naglo prekinuti kada se srpska država, rastrzana unutarnjim nemirima poslije smrti cara Dušana Silnog, definitivno raspala na niz manjih državica poslije bitke s Turcima na rijeci Marici 1371. Građani »slavnog, stolnog i ljubimog grada« Katora, kako ih je nazivao car Dušan, potražili su zaštitu u okrilju ugarsko-hrvatskog kralja Ljudevita Anžuskog, koji nije dirao stare gradske povlastice. Ovo se, međutim, nije svidjelo Veneciji, pa je njen admiral Vetor Pisani zauzeo i opljačkao grad, dok su Dubrovčani i zetska vlastela Balšići zauzeli dijelove gradske teritorije. U gradu je uskoro izbio ustanak pučana, koji su izbacili iz grada i Mlečane i sopstvenu vlastelu, no ipak je grad odredbama mira u Torinu 1381. godine vraćen Ugarskoj. Godine 1385. Kotor priznaje vlast bosanskog kralja Tvrtka I. Poslije Tvrtkove smrti 1391. Kotor postaje samostalna gradska republika. Međutim, ovako bogat i značajan grad izazivao je apetite okolnih velikaša Balšića, Crnojevića i Sandalja Hranića, pa je čitav ovaj period doba nemira, diplomatskih pregovora i oružanih sukoba za odbranu grada i njegovih posjeda. Uvidjevši da neće uspjeti da sačuvaju svoju samostalnost, građani Katora stave se pod zaštitu Venecije 1420.

Osnivanje i razvoj Herceg-Novog

Još 1382. godine bosanski kralj Tvrtko I osnovao je na ulazu u Bokokotorski zaliv jedan novi grad, nazvan Sveti Stjepan, sa namjerom da preuzme trgovinu solju, vinom i suknom iz ruku Kotorana i Dubrovčana. Ovaj se novi grad izuzetno brzo razvio u značajan trgovački centar i počeo da ozbiljno ugrožava trgovinu Katora i Dubrovnika. Početkom XV vijeka gradom je upravljao Stjepan Vukčić — Kosača, koji je 1448. godine uzeo titulu »Herceg od Svetog Save«, pa se od tog vremena uvriježilo i današnje ime toga grada — Herceg-Novi.

Provala Turaka u Bosnu i njen raspad kao države 1463. godine ugrozili su i sam opstanak ovoga grada, da bi ga konačno 1482. Turci zauzeli i držali, sa manjim prekidom, punih dvjesta godina.

Borbe sa gusarima i Turcima

Kotor je pod mletačkom vladavinom zadržao neke privilegije u unutarnjim poslovima, ali je na čelu gradske uprave stajao knez postavljen od Venecije. Njegovu je vlast ograničavalo plemićko Veliko vijeće sve do sredine XVII vijeka, kada je Venecija konačno preuzela svu vlast u svoje ruke. Godine 1640. Kotor je prestao da kuje svoj novac, a posljednji formalni tragovi unutarnje autonomije grada nestali su sa propašću Venecije 1797. godine.

Gradsko područje Kotora bilo je tokom XV vijeka nekoliko puta smanjivano. Turci su osvojili sjeverni dio Boke do Risna i plodnu oblast Grblja, koja je Kotoru pripadala još od početka XIV vijeka. Poslije nekoliko ustanaka grbaljskih seljaka protiv kotorske vlastele (1421, 1433. i 1449. godine) Turci su 1497. godine zavladao i ovom oblašću. Da bi se učvrstili, Mlečani ojačavaju i proširuju stare gradske bedeme i tvrđavu Sveti Ivan, a u vodama zaliva stražare ratni brodovi. Godine 1538. učinjen je i prvi pokušaj da se Herceg-Novi oslobodi turske vlasti. Sukobi sa Turcima produžili su se tokom XVI i prve polovine XVII vijeka bez prekida; u čuvenoj pomorskoj bici kod Lepanta, 1571. godine, učestvovala je i ratna galija grada Kotora imenom »Sveti Tripun« i potonula u najžešćem okršaju. Pa ipak su Turci, iako poraženi u ovom boju, preoteli od Venecije gradove Bar i Ulcinj i nastavili utvrđivati Herceg-Novi, stvarajući od njega važnu bazu za gusarske operacije na Jadranu. Najzad, 30. septembra 1687., poslije teških borbi u kojima su Crnogorci i Bokelji pokazali neuporedive primjere junaštva, Herceg-Novi je oslobođen od Turaka i potčinjen mletačkoj vlasti, kao i većina gradova na našoj jadranskoj obali.

Ratovi i sukobi usporili su tempo razvoja gradova u ovom području. Prodor Turaka prekinuo je veze sa unutrašnjošću, a time i obim karavanske trgovine i prometa robe između Istoka i Zapada. Značajni utvrđeni gradovi, kao Kotor i Herceg-Novi, postepeno gube svoj primat na polju privrede i kulture i postaju obični administrativni i vojnički centri, dok se težište ekonomike prenosi u manje gradiće duž obale zaliva, u prvom redu u Perast, Dobrotu, Prčanj i Toplu, koji razvijaju do neslučenih razmjera osnovnu granu privrede čitavog ovog kraja — pomorstvo i prekomorsku trgovinu. Čitav XVIII vijek sa pravom se naziva »zlatno doba« Boke Kotorske, jer je njena trgovačka flota pred

kraj vijeka dosegla zaista impozantnu cifru od 600 brodova. Ponovno doživljavaju procvat kultura, obrazovanje i umjetnost.

Vrtlog napoleonskih ratova

Upadom Napoleonovih trupa u Veneciju Boka Kotorska je bila uvučena u vrtlog ratnih događaja i pustošenja, koja su se veoma nepovoljno odrazila na njen razvitak. Kampoformijskim mirom od 17. oktobra 1797. Boka je sa svim mletačkim posjedima na našoj obali predana na upravu Austriji, a 26. decembra 1805. Napoleon je Požunskim mirom pripojio Dalmaciju i Boku Francuskoj. Tome se protivila Rusija, pa je već u februaru 1806. uplovila u Bokotorski zaliv jedna ruska eskadra pod komandom admirala Dimitrija Senjavina. Istovremeno je Crnogorski vladika Petar I Petrović sišao sa svojim ratnicima sa planina da bi se sa Bokeljima borio protiv ulaska Francuza u Boku. Poslije teških borbi francuske trupe su odbačene od Boke. Istovremeno je ruska flota, potpomognuta bokeljskim brodovima i posadama, prisilila Francuze da napuste Korčulu i Brač i pomagala ustanak u Poljicima kod Splita. Međutim, odredbama mira u Tilsitu, 9. jula 1807. Rusi su predali Boku Francuzima i u avgustu iste godine francuski general Loriston ušao je u Kotor. Veći dio bokeljskih brodova bio je rekviriran za borbe protiv Engleza, koji su zauzeli Vis i ugrožavali francuske posjede. Francuske vlasti uvele su i obavezno regrutovanje bokeljskih mornara za svoje ratne brodove. Nezadovoljstvo naroda Boke francuskom vlašću doseglo je vrhunac u jesen 1813. godine, kada su Bokelji, uz pomoć vladike Petra I, oslobodili Boku Francuza i stjerali ih u bedeme opsjednutoga grada Kotora. U Dobroti kod Kotora zasjedala je Centralna komisija, zajednička privremena vlada Boke i Crne Gore pod predsjedništvom Petra I, i proglasila ujedinjenje ovih dviju bratskih oblasti. Francuske trupe u Kotoru bile su prisiljene na predaju i napustile su Boku. Centralna komisija upravljala je Bokom sve do juna 1814. godine, kada je prema odredbama Bečkog kongresa Boka pripala Austriji.

Boka Kotorska izašla je iz vrtloga napoleonskih ratova osiromašena i opljačkana. Nekadanja trgovačka flota bila je desetkovana, i tek sredinom XIX vijeka flota je obnovljena pa imaju 200 jedrenjaka duge plovidbe sa oko 50 000 tona nosivosti.

Bokeljski ustanci i ekonomski pad

Relativno mirno razdoblje XIX vijeka ipak je bilo prekidano unutarnjim trzavicama i vrenjem. Revolucionarne 1848. godine planule su bune na nekoliko mjesta, a bokeljski prvaci su na skupštini u Prčanju izrazili potrebu za ujedinjenjem svih južnih Slovena. Slobodarske tradicije naroda ovoga kraja došle su do izražaja i u poznatim ustancima iz 1869. i 1882. godine, kada je Austrija čak bila prisiljena da potpiše ugovor o miru sa svojim podanicima, što je događaj bez presedana u svjetskoj istoriji. Tih godina je ojačao i pokret narodnog preporoda, pa se u Boki među prvima osnivaju »slavjanske čitaonice« i počinje borba za narodni jezik i nacionalnu slobodu i ravnopravnost. Međutim, posljednjih decenija XIX vijeka počinje rapidno siromašenje i ekonomsko slabljenje ovog kraja uslijed austrijske politike favorizovanja sjevernojadranskih luka, u prvom redu Trsta i Rijeke, kao i sve većeg uvođenja parobroda, čiju konkurenciju bokeljski jedrenjaci nisu mogli da izdrže. Konačno, posljednji bokeljski jedrenjak duge plovidbe, sa simboličkim imenom »Nemirna«, tone krajem 1902. godine, a sa njim i pomorstvo na jedra ovoga kraja.

Razdoblje između dva rata

Do izbijanja I svjetskog rata Boka Kotorska je pretvorena u moćnu austrougarsku ratnu luku. Pod uticajem Oktobarske revolucije ovdje je 1918. došlo do čuvene pobune mornara austrougarske flote — prvog pokreta masa sa izrazitim socijalističkim tendencijama kod nas, ali je ubrzo ugušena nadmoćnijim snagama. Veliki broj mornara izveden je na vojni sud, a četvorica vođa strijeljana.

Prvo oslobođenje Boke Kotorske tuđinskog jarma i njeno inkorporiranje u bivšu Kraljevinu SHS, kasnije Jugoslaviju, nije ostvarilo velike želje za ponovnim procvatom. U periodu između dva rata (1918 — 1941) Boka je i dalje stagnirala u ekonomskom pogledu. Nekoliko pokušaja obnove brodarstva duge plovidbe uništila je velika ekonomska kriza početkom tridesetih godina, te se jedino održavala lokalna plovidba kroz Bokokotorski zaliv i duž Crnogorskog primorja. U tim godinama raste ekonomska emigracija.

Boka u narodnooslobodilačkoj borbi i poslijeratni procvat

U doba izbijanja II svjetskog rata Boka je i dalje bila značajna ratna luka bivše kraljevine Jugoslavije. Kad je stara Jugoslavija

kapitulirala 1941. i predala neprijatelju u ruke sav svoj ratni potencijal, mornarički oficiri Milan Spasić i Sergej Mašera izvršili su herojsku žrtvu za svoju domovinu minirajući i potapajući razarač »Zagreb« kako ni oni ni njihov brod ne bi pali u ruke okupatoru.

Kao odgovor na aneksiju i pripajanje Boke fašističkoj Italiji buknuo je plamen narodnog otpora prerastajući u oružanu borbu i revoluciju, krunisanu konačnim oslobođenjem Boke Kotorske 21. XI 1944.

Danas Boka Kotorska predstavlja jedinstveni region na našoj obali, kako iz aspekta prirodnih ljepota, tako i zbog bogatstva nasljeđa iz prošlih vremena.

KULTURNO-ISTORIJSKI SPOMENICI

Na tlu Boke Kotorske, u slijedu istorijskih epoha, nastajali su spomenici izuzetnih kvaliteta i vrijednosti. Zub vremena, prirodne kataklizme i ratna pustošenja uništili su veliki dio tih dobara. Najstarije istorijske epohe: praistorija, doba ilirske države i rimske dominacije, ostavili su nam čitav niz značajnih spomenika, ali još veći dio leži pod zemljom. Već pominjanim nalazima praistorijskog doba iz Grblja i Lipaca, kao i nalazima iz ilirskih grobnica sa područja Herceg-Novog i Tivta, pridružuju se nalazi iz Kotora, Risna, terena Prevlake i Krtola. Posebnu pažnju naučnika i posjetilaca privlače iskopine na polju Carine u Risnu, kao i ostaci temelja grandiozne rimske vile iz III vijeka naše ere, sa čuvenim polihromnim mozaicima, od kojih je najpoznatiji medaljon sa likom grčkog boga Hypnosa, jedinstvenim prikazom toga božanstva u našoj zemlji i veoma rijetkim u čitavom svijetu.

Dolazak Slovena u ove krajeve i prvi vjekovi života u novoj poseljbi poklapaju se sa cvatom preromaničkog stila (IX — XI v.). U ovom razdoblju nastaju značajne crkvene građevine, i to u okolini Herceg-Novog: Sveti Srđ u Podima (VIII v. ?), Sveti Stevan u Sušćepanu (IX v.), Sveti Toma u Kutima (X v.) i Sveti Petar u Bijeloj (početak IX v.); zatim crkvice u okolini Tivta: Sveti Srđ (sredina IX v.) iznad Tivta, Sveti Mihailo na Prevlaci (X v.) i Sveti Stjepan na Otoku (početak IX v.), te konačno crkve u okolini Kotora: Sveti Toma na Prčanju (početak IX v.), Sveti Pavle u selu Muo (IX v.), Sveti Ilija u Dobroti (XI v.) i

Herceg-Novi u bujnoj vegetaciji

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Igalo — panorama

Igalo — hotel »Igalo

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Igalo — hotel »Tamaris«

Njivice — hotel »Riviera«

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Herceg-Novi — hotel
»Topla« i međunarodni
Centar za naučne
skupove

Herceg-Novi — Zavičajni muzej

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Herceg-Novi — Tvrđava Citadela

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Pogled na ulaz u Bokotorski zaliv

Herceg-Novi — Sahat
kula

Manastir Savina

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Herceg-Novi —
restaurant »Škver«

Herceg-Novi — hotel »Boka«

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Herceg-Novi — hotel »Plaža«

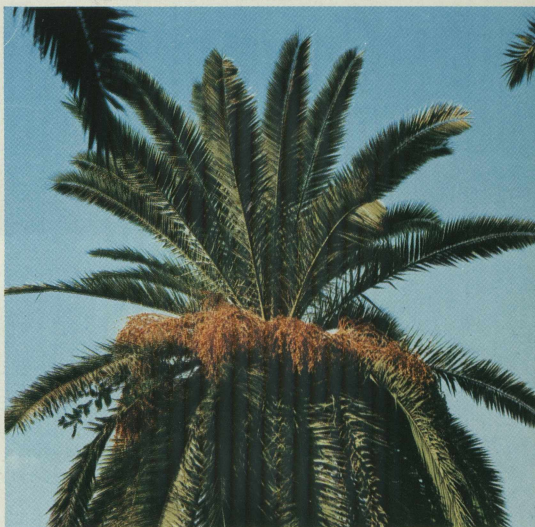

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Krovovi Herceg-Novog

Herceg-Novog

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

CRNE GORE

ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

Iz parka hotela »Boka«

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Herceg-Novi —
ljetna pozornica

Plava špilja

Izletište Žanjic

Zelenika

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Đurđevići

Baošići

Bijela

Kumbor

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

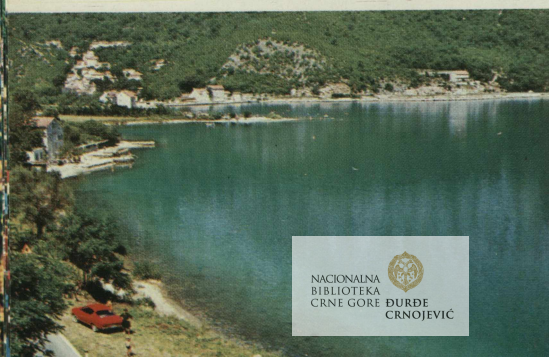

Kamenari

Kamenari — trajekt

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Morinj

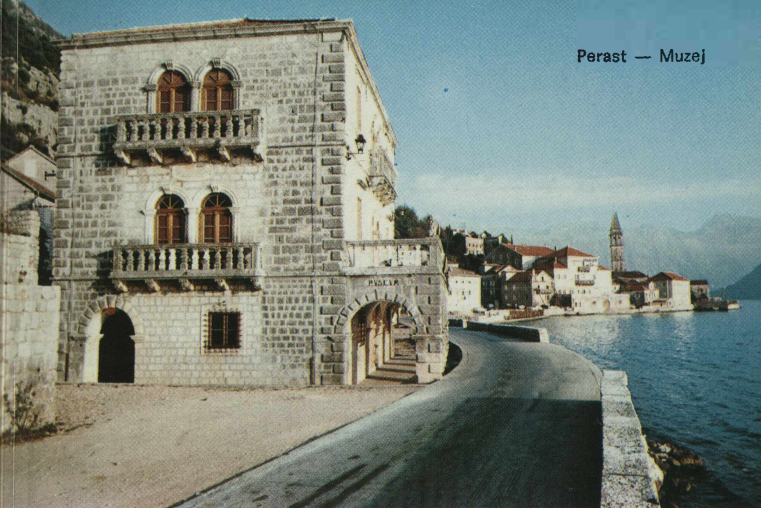
Risan

Risan — rimski mozaik II — III v. n. e.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

← Zavjetna crkva pomoraca — Gospa od Škrpjela

Panorama Perasta sa ostrvcima Gospa od Škrpjela i sv. Đorđe

Kotorski zaliv — panorama

Kotor — Trg Oktobarske revolucije

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

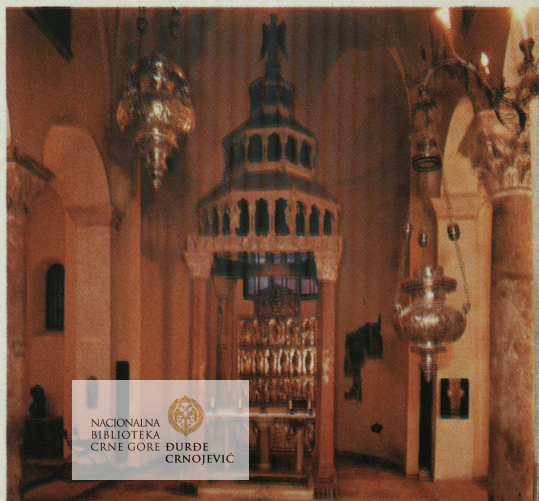
ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Kotor — Katedrala sv. Tripuna XII v.

Zlatna pala sv. Tripuna
XV v. u Katedrali

Oltarski ciborij XIV v.
u Katedrali

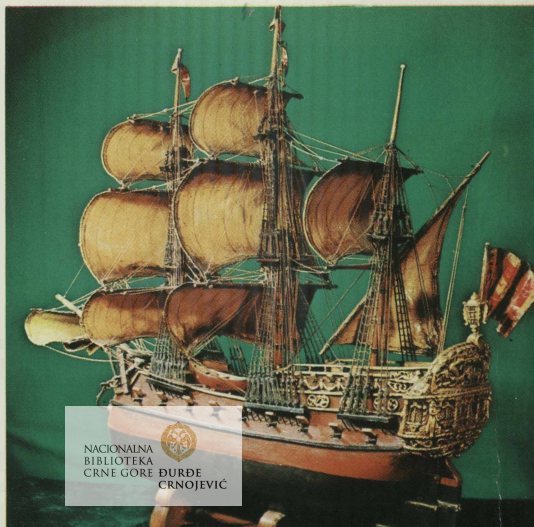
Kotor sa gradskim zidinama

Pomorski muzej u Kotoru

Nava XVIII v. maketa
u Pomorskom muzeju

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Crkva sv. Luka —
Ikonostas

Kotor — crkva sv. Luke
XII v. i crkva sv. Nikole

Detalj iz starog Kotora

Kotor — Hotel »Fjord«

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Prčanj

Stoliv — turističko naselje »Markov Rt«

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Donja Lastva

Donja Lastva — hoteli »Kamelija« i »Park«

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Tivat — panorama

Tivat — Hotel »Mimoza«

Tivat — Hotel »Plavi horizont«

Tivat — aerodrom

Ostrvo cvijeća i ostrvo Sveti Marko

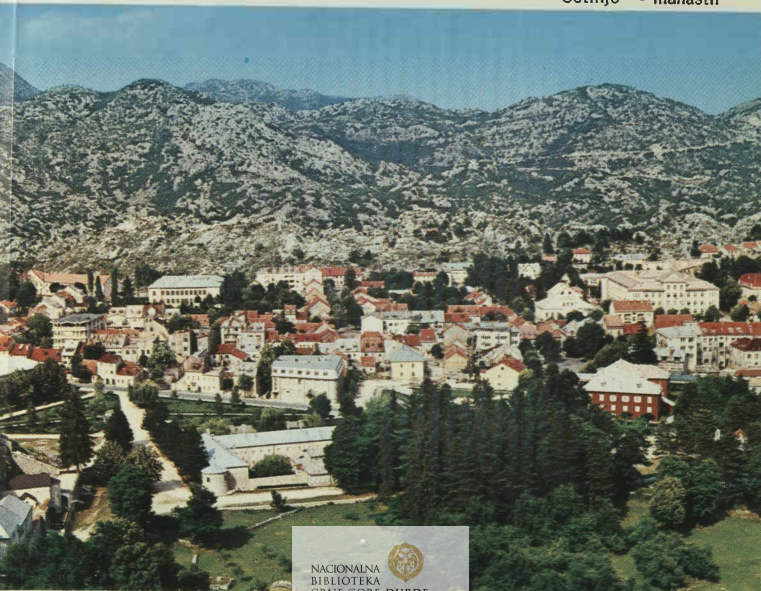

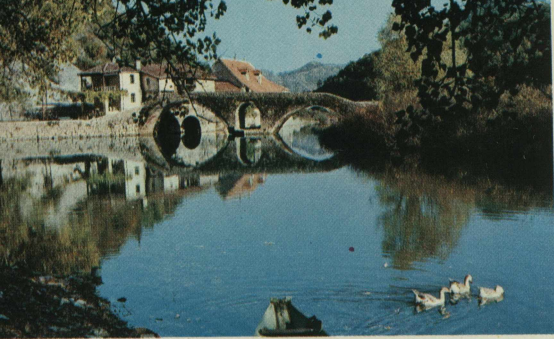
NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Narodna nošnja iz Boke Kotorske

Cetinje — manastir

Rijeka Crnojevića

Budva

Sveti Stefan

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

arhitektonski fragmenti najstarije faze Izgradnje katedrale Svetog Tripuna (809. godine), u samom Kotoru.

U razdoblju romaničkog stila (XII i XIII v.) nastaju u Kotoru velepne crkvene građevine: romanička katedrala Svetog Tripuna (1166. god.), crkva Svetog Luke (1195. god.), crkva Svete Marije (1221. god.), crkva Svetog Pavla (1266. god.), te jedan dio gradskih bedema. Ali, ni u okolnim mjestima ne prestaje građevinska djelatnost; tako se u XIII vijeku podižu crkve Svetog Stevana u Vranovićima u Grblju, Svetog Nikole u Radovanićima na poluotoku Luštica i Sveti Petar u Bogdašićima iznad Tivta.

Prelaz romanike u gotiku i čisti gotički stil nisu u Boki ostavili nekih većih tragova; iz ovog su perioda (XIV i XV v.) poznati neki spomenici u Tivtu: crkvice Svetog Antona (XIV v.); u Prčanju: »Kuća tri sestre« (XV v.); u Perastu: crkva na ostrvu Gospe od Škrpjela i crkva Svetog Nikole (XV v.), crkva Svetog Mihovila i nekoliko sačuvanih ili polurazrušenih dvoraca kotorske vlastele u Kotoru.

Iz perioda renesanse (XVI v.) poznato je svega nekoliko objekata u Kotoru, ali ih je vjerovatno veći broj nestao u katastrofalnom zemljotresu iz 1667. godine. U drugoj polovini XVII vijeka istjeravanjem Turaka iz Boke nastupio je period ekonomske stabilnosti i kulturnog napretka.

Barok nigdje na našoj obali nije tako brojno i raskošno zastupljen kao u Boki Kotorskoj. U svim naseljima u Boki niču građevine prefinjene ljepote. Grade se crkve i javne građevine u Kotoru i Herceg-Novom, podižu se palate kapetanskih porodica i ljetnikovci kotorske vlastele. Najljepši primjer skladnog baroknog graditeljstva je grad Perast, gdje su svi arhitektonski detalji skladno i smišljeno uklopljeni u jedinstvenu cjelinu, punu šarma i kolorita.

DUHOVNA KULTURA

Duhovni život u Boki Kotorskoj bio je oduvijek veoma razvijen. Već u srednjem vijeku je veliki broj ljudi iz ovog kraja studirao na italijanskim univerzitetima, prvenstveno u Padovi. Tokom XV vijeka u Kotoru stvara proslavljeni pjesnik Bernard Pima, a u XVI Ludvig Paskvali i Ivan Bolica, koji hvali ljepotu i melodioznost izvornog narodnog jezika. I drugi humanistički pjesnici, kao što su Juraj, Luka, Ilija i Marin Bolica, zatim braća Dominik i Vicko Buća, pa Marin i Ivan-Frane Bolica bili su slavljani kao liričari.

Ivan-Frane Bolica i Marjan Buća zaslužni su što se početkom 1616. godine štampa u Veneciji kotorski gradski Statut iz XIV vijeka. Mnogi Kotorani postali su profesori na italijanskim univerzitetima u Padovi, Bolonji i Perudi, kao Tripun Bizanti, Nikola Bolica i Ljudevit i Jeronim Pima, dok su drugi održavali veze sa čuvenim humanistom Markom Marulićem, hvarskim pjesnikom Hanibalom Lucićem i pjesnicima iz obližnjeg Dubrovnika. Saloni kotorske vlastele bili su mjesto okupljanja odabranih grupa ljubitelja umjetnosti, a u karnevalskim danima priređivane su vesele pastoralne scene i komedije. Čak je i čuveni komediograf Marin Držić, porijeklom iz jedne stare preseljene kotorske porodice, radnju svoje komedije »Mande« smjestio u Kotor.

Pored pisaca, Kotor se uvijek dičio slikarima, u prvom redu Lovrom Marinovim Dobričevićem, poznatim kao Lovro Kotoranin, iz XV vijeka, zatim Vickom Katena iz XVI vijeka, čijih slika ima u Dubrovniku i Veneciji, i Tripom Kokoljem iz Perasta, najznačajnijim umjetnikom epohe baroka u Jugoslaviji, čije životno djelo — dekoracija crkve na ostrvu Gospe od Škrpjela — i danas izaziva ushićenje. U fresko-slikarstvu i ikonografiji proslavlja se lokalna bokokotorska slikarska škola iz porodice Dimitrijević—Rafailović iz Risna, a tokom XIX vijeka slikarstvo najpoznatijeg jugoslovenskog mariniste Vasilija Ivankovića, zatim Špira Đuranovića i mnogih drugih.

BOKELJSKA MORNARICA I POMORSTVO

Osnovni nosioci kulture u ovom kraju bili su »mercatores et nau-tae« (trgovci i pomorci), kako nam svjedoči jedan stari natpis. Pomorci su prema tradiciji već početkom IX v. osnovali svoje strukovno udruženje — Bratovštinu pomoraca (Confraternitas nautarum), koja je kasnije prerasla u bratovštinu Bokeljska mornarica. S manjim prekidima ona već postoji dvanaest vijekova. U neprekidnim sukobima sa gusarima i Turcima istakli su se brojni bokeljski pomorci, a naročito Peraštani, dok su drugi dospjeli do visokih položaja u mornaricama raznih zemalja. Tako je, na primjer, Krsto Čorko iz Perasta postao krajem XVII vijeka admiral u španskoj floti.

Odvažni pomorac Matija Zmajević, iz Perasta, poslije burne mladosti i turskog zatočeništva odlazi u Rusiju početkom XVIII vijeka i postaje admiral ruske Baltičke flote. Učestvovao je u više pomorskih bitaka protiv Šveđana, a naročito u čuvenoj bici u

fjordu Gangut (Hanko) 1714. godine, poslije koje mu je Petar Veliki poklonio rusku pomorsku zastavu, što se i sada čuva u Perastu. Kapetan Marko Martinović, iz Perasta, istaknuti matematičar, nautički stručnjak i pisac, predavao je krajem XVII vijeka u svojoj privatnoj pomorskoj školi pomorsku teoriju i praksu mladim ruskim plemićima, pitomcima Petra Velikog. Anton Grubaš, iz Perasta, prvi je izradio pomorske karte Jadranskog mora. Matija Melada bio je veoma cijenjen kao graditelj luka i pristaništa. Petar Smekja je svojim brodom prvi uspostavio redovne pomorske veze između Jadrana i Baltika, kapetan Petar Želalić, iz Bijele kod Herceg-Novog, postao je sredinom XVIII vijeka malteški vitez. Braća Marko i Nikola Vojnovići, iz Herceg-Novog, postali su u doba ruske carice Katarine II Velike admirali Crnomorske flote. U ruskoj Crnomorskoj floti krajem XVIII i početkom XIX vijeka istaklo se i nekoliko članova porodice Vukotić iz Grblja. Najzad, sredinom XIX vijeka zabljesnuo je podvig kaptana Iva Visina, iz Prčanja, koji je kao prvi Jugosloven oplovio sopstvenim brodom »Splendido« zemaljsku kuglu i dobio od austrijske vlade visoka pomorska priznanja. U borbama sa gusarima istakli su se naročito braća Marko i Josip Ivanovići, iz Dobrote, kojima je pjesnik Andrija Kačić-Miošić posvetio prvo izdanje svog »Razgovora ugodnog« za sjajnu pobjedu nad anadolskim gusarom Hadži-Ibrahimom u luci Pirej u Grčkoj, 1756. godine. Kako je u drugoj polovini XIX vijeka došlo do propadanja pomorstva na jedra i siromašenja čitavog ovog kraja, postepeno je opadala i uloga i značaj udruženja pomoraća »Bokeljska mornarica«, koje se sada pretvara u tradicionalno kulturno-istorijsko udruženje. Danas »Bokeljska mornarica« njeguje pomorsko-istorijske i kulturne tradicije, narodnu nošnju, pjesme i igre, prikuplja i čuva spomenike kulturnog nasljeđa. Već osamdesetih godina prošlog stoljeća osnovana je prva zbirka muzeološkog karaktera, iz koje se kasnije razvio današnji Pomorski muzej u Kotoru. Bokeljska mornarica je sačuvala i starinski tradicionalni ceremonijal ophoda ulicama gradova i naselja u Boki.

SAOBRAĆAJ I TURIZAM

Boka Kotorska ima veoma dobre saobraćajne veze sa svim područjima u zemlji i mnogim mjestima u inostranstvu, posebno u drumskom i vazdušnom saobraćaju. Kroz Boku prolazi Jadranska magistrala i više drugih asfaltnih puteva. Iz sjevernih i srednjih područja Jugoslavije postoje tri važna pravca: Beograd — Saraje-

vo — Mostar, zatim Beograd — Višegrad — Tjentište — Bileća i Beograd — Titovo Užice — Titograd. Iz istočnih krajeva zemlje dolazi se dijelom Jadranske magistrale Titograd — Ivangrad — Kosovska Mitrovica.

U centru ovog područja postoji moderan aerodrom Tivat, osposobljen za slijetanje svih tipova putničkih aviona; nedaleko od Boke je i aerodrom Čilipi (Dubrovnik), a nešto više je udaljen aerodrom Titograd. Na sve ove aerodrome pored putničkih slijeću i veliki čarter-avioni.

Željeznička veza ide preko Sarajeva i Dubrovnika, uz kombinovani prevoz autobusom do Zelenike.

Postoje sezonske pomorske veze sa Italijom, i to trajektom iz Herceg-Novog i Kotora do Barija, ili preko Bara linijom Bar — Bari, kao i trajektima Dubrovnik — Bari.

U regionu Boke naglo se razvija turizam. Ovaj kraj trenutno raspolaže sa preko 26 000 ležaja, od čega oko 5 000 ležaja u komfortnim hotelima, a ostalo u kućnoj radinosti, odmaralištima, ljetovalištima, lječilištima, turističkim naseljima, kampovima i dr. Čitavo područje ima veliki broj ugostiteljskih objekata, turističkih i saobraćajnih agencija, sportskih organizacija, posebno za sportove na vodi, i u većim mjestima stalne ljetne pozornice. Ima mnogo taksi-čamaca za izlete, izletničkih brodova i autobusa. U većim mjestima rade noćni barovi, a u manjim mjestima priređuju se ribarske i plave večeri sa noćnim vožnjama kroz zaliv Boke. Posebnu atrakciju predstavlja povremeno organizovanje takozvanih »bokeljskih noći« sa paradom raskošno ukrašenih i osvjetljenih čamaca, vatrometom i zabavnim programima.

U mnogim mjestima postoje povoljni uslovi za razvoj zimskog turizma (blaga klima, hoteli sa zatvorenim bazenima, blizina ski-jaških terena, naročito na Subri i Orjenu), i zdravstvenog, izletničkog i jahting turizma. U svim mjestima Boke mogu se organizovati marine za zimovanje jahti i čamaca.

PODRUČJE OPŠTINE HERCEG-NOVI

HERCEG-NOVI

Sjedište opštine, grad na izuzetno slikovitom položaju nasuprot ulazu u Bokokotorski zaliv, udaljen od Dubrovnika 45 km Magistralom prema istoku. Poznato turističko mjesto sa blagom klimom, bujnom mediteranskom vegetacijom i obiljem kulturno-istorijskih znamenitosti.

Staro gradsko jezgro je mjestimično opkoljeno bedemima, čiji jedan dio datira iz perioda turske vlasti nad gradom do 1687. godine (Sahat-kula iz 1667. godine, Kanli-kula ili »Krvava kula« iz XVI vijeka, u kojoj je smještena jedna od najatraktivnijih ljetnih pozornica kod nas), dok su veći dio podigli ili obnovili Mlečani tokom XVIII vijeka (Forte-mare, citadela na samoj obali). Gradska vrata, nazvana »Peraška vrata«, po Peraštanima koji su se junački borili za oslobođenje Herceg-Novog od Turaka. Nad gradom dominira tvrđava »Španjola«, koju su Turci podigli poslije 1539. godine na temeljima ranijeg španskog utvrđenja, sa nekoliko arapskih natpisa. U starom dijelu grada su crkve: Svetog Jeronima (1856. god.) sa čuvenom slikom »Bogorodica sa svecima« iz vremena oslobođenja od Turaka, Svetog Antuna sa franjevačkim samostanom (1687. god.), Svetog Frane sa kapucinskim samostanom (1688. god.) te crkva Svetog Mihaila (1900. god.). Zavičajni muzej nalazi se u zapadnom dijelu grada, uz glavnu ulicu, u parku sa raskošnim raslinjem, i ima arheološko, istorijsko, etnografsko odjeljenje i zbirku iz NOR-a. Arhiv i Naučna biblioteka sa bogatom zbirkom dokumenata, a u galeriji »Josip-Bepo Benković« održava se pored izložbi i stalna manifestacija »Zimski salon Herceg-Novog«. U ovom gradu živi velik broj slikara i vajara. Atraktivna turistička priredba »Praznik mimoze« sa berbom mimoza i raznovrsnim kulturno-zabavnim programom održava se svake godine tokom februara.

U Toploj, zapadnom predgrađu Herceg-Novog, nekadanjem sjedištu posebne opštine sa izrazito pomorskom privredom, osnovane 1718. god., interesantan je spomenik kompleks crkava Vaznesenja I sv. Đorđa (XVIII vijek). Do njega je zgrada škole kaluđera Josifa Tropovića, u kojoj je učio Rade Tomov, docniji vladika, vladar, pjesnik i mislilac crnogorski — Petar II Petrović Njegoš. Istočno od Herceg-Novog, u nacionalnom parku Savina, smješten je kompleks manastira Savina sa dvije crkve: manjom iz XI vijeka I velikom iz XVIII vijeka, koju je gradio Korčulanin Nikola Foretić. U manjoj crkvi su freske iz XV I XVII vijeka I dragocjene ikone domaće ikonografske škole Dimitrijević-Rafailović iz Risna (XVIII vijek), dok je ikonostas velike crkve rad Simeona Bjelopoljca (kraj XVIII vijeka). Manastir ima bogatu riznicu zlatnih I srebrnih crkvenih predmeta, starih knjiga I dokumenata. U Savinskoj dubravi je I spomenik »Bezmetković« sa grobnicom narodnih heroja I boraca iz NOR-a.

Herceg-Novi ima pored hotela i oko 1 600 ležaja u domaćoj radinosti. Uz velik broj bifea, kafana, restorana tu su i trgovinske radnje, samoposluge, prodavnice suvenira i robne kuće. Osim gradske plaže postoji i nekoliko hotelskih plaža i plaže van grada: Njivice, Rose, Žanjic i druge.

Herceg-Novi je i najstariji turistički centar na ovom području. Prvi hotel »Boka« izgrađen je 1908. godine. Svoj primat u turizmu ovaj grad je zadržao i danas.

Hoteli »B« kategorije

U sastavu Ugostiteljskog preduzeća »Boka« — Herceg-Novi.

»Boka« — Njegoševa ulica — Smješten u prekrasnom sopstvenom parku, ima 143 ležaja u 80 jedno- i dvokrevetnih soba, vlastito parkiralište i plažu, noćni lokal sa programom (»Teutina špilja«), ljetnu baštu sa orkestrom. Centralno grijanje.

»Plaža« — Savina — Smješten na samoj obali, sa 394 ležaja u sobama i apartmanima, centralno grijanje, zatvoreni bazen sa zagrijanom morskom vodom, mini-golf, sopstveno parkiralište i plivalište sa svim rekvizitima. Ljetna bašta sa orkestrom.

U sklopu hotela »Rent-a-vile«, kategorije »A«, sa ukupno 75 ležaja, centralnim grijanjem i sopstvenom kuhinjom.

»Topla« — Topla — Niz paviljona i bungalova u bujnom zelenilu na obali, sa 480 ležaja u jedno- i dvokrevetnim sobama. Sopstveno kupalište sa svim rekvizitima, parkiralište, mini-golf, ljetna bašta sa orkestrom.

»Centar za naučne skupove« — Topla — U neposrednoj blizini hotela »Topla«, sa sopstvenim parkom i plažom, ukupno 258 ležaja. Centar ima salu za konferencije sa 180 mjesta i uređaje za simultano prevodenje.

Hoteli »C« kategorije

»Topola« — Obala 10 — Smješten u luci kod plivačkog bazena. Ima 34 ležaja, restoran, kafanu, ljetnu baštu.

Restorani

Gradski restoran — Njegoševa 12 — Radi čitave godine. Domaća jela i specijaliteti sa roštilja. Odlična vina.

»Pivnica« — Trg N. Đurkovića 16 — Izvanredan ambijent rustičnog tipa, radi čitave godine. Jela sa roštilja, alkoholna i bezalkoholna pića.

Ribljí restoran — Njegoševa 72 — Specijaliteti primorske kuhinje. Domaća i strana vina.

»Škver« — Obala 16 — Velika terasa, specijaliteti domaće kuhinje, roštilj, domaća vina.

PODRUČJE ZAPADNO OD HERCEG-NOVOG

IGALO

Poznato turističko, kupališno i lječilišno mjesto sa 1 700 stanovnika, oko 1,5 km od Herceg-Novog, ima divnu pješčanu plažu dugu oko 2 km. Svjetski poznati lječilišni centar sa radioaktivnim blatom, za liječenje svih vrsta oboljenja kostiju i mišića. Renomirani Zavod za fizikalnu medicinu i fizioterapiju sa odjeljenjima za djecu i odrasle i oko 640 ležaja. Veliki broj odmarališta, ljetovališta i auto-kampovi za 380 kola; prateći servisi.

Domaća radinost raspolaže sa oko 2 000 ležaja. Pošta, benzinska pumpa, auto-servis, prodavnice, kafane, restorani, bifei i samoposluga, ljetna pozornica sa bioskopom i ljetne bašte sa orkestrom za igru.

Hoteli »B« kategorije

U sastavu UP »Boka« Herceg-Noví

»Igaló« — U centru naselja, 397 ležaja u jedno- i dvokrevetnim sobama i apartmanima i u aneksu garní-hotela, centralno grijanje, mini-golf, tenisko igralište i kuglana.

»Tamaris« — Ukupno 280 ležaja, od toga 26 apartmana, sopstveni park, kupalište sa rekvizitima, bar, frizerski salon i zatvoreni bazen sa toplom morskom vodom.

Objekti zdravstvenog turizma

Zavod za fizikalnu medicinu »Dr Simo Milošević«

Za reumatizam zglobova, oboljenja živaca i mišića, posljedice

infarkta, miokarda i astme uz primjenu ljekovitog blata zagrijanog do 40°C i tople mineralne vode u dva moderna terapijska objekta i sopstvenom smještajnom objektu sa 640 ležaja. Odjeljenja za djecu i odrasle.

U Igalu je Odmaralište ratnih vojnih invalida sa ukupno 320 ležaja. Centralno grijanje, sopstveno kupalište, park i restoran na kupalištu.

NJIVICE

Idilično ribarsko seoce jugozapadno od Igala, povezano asfaltnom cestom dugom 1,5 km sa Magistralom. Ima 60 ležaja u kućnoj radinosti i 50 u odmaralištima.

Hotel »Rivijera« (»B« kateg.) 475 ležaja, aperitiv-bar, noćni lokal, parkiralište, kupalište sa svim rekvizitima. Hotel u sastavu UP »Boka« Herceg-Novci.

SUTORINA

Malo naselje na Magistrali, 4,5 km zapadno od Herceg-Novog.

Motel »Vinogradi« (»B« kateg.) sa 125 ležaja.

PODRUČJE ISTOČNO OD HERCEG-NOVOG

LUŠTICA

Poluostrvo obraslo maslinama jugoistočno od Herceg-Novog, najveće naselje Rose. Krasna plaža i izletišta u uvali **Žanjic**; originalna primorska kuhinja i domaće vino. Izleti do atraktivne **»Plave špilje«** na vanjskoj obali poluostrva. Sve informacije pruža **»Rose-turist«** (u sastavu UP »Boka« Herceg-Novci), koje organizuje izlete, smještaj i ishranu u sopstvenim objektima i domaćoj radinosti.

ZELENIKA

Naselje od 1 100 stanovnika, na Magistrali, 4,5 km istočno od Herceg-Novog, sa lijepom pješčanom plažom. Nekoliko odmarališta, auto-kamp, više prodavnica, restorana, bifea, samoposluga, pošta i bioskop. Oko 200 ležaja u domaćoj radinosti.

KUMBOR

Manje ribarsko naselje, 6 km od Herceg-Novog. Nekoliko pješčanih plaža, naselje kamp-kućica, prodavnice, bifei i restorani, bioskop, U domaćoj radinosti 120 ležaja.

DENOVIĆI

Naselje na Magistrali, udaljeno od Herceg-Novog 8 km, 600 stanovnika. Pješčane plaže. U domaćoj radinosti 220 ležaja; restoran, pošta, bioskop, kampovi.

BAOŠIĆI

Ribarsko naselje na Magistrali, 10 km od Herceg-Novog. Interesantna privatna muzejska zbirka kapetana Miroslava Štumbergera. Auto-kamp i mogućnosti logorovanja. U domaćoj radinosti 200 ležaja; restoran, prodavnice i pošta.

BIJELA

Naselje sa 1 650 stanovnika, nekada selo ribara i vinogradara, sada razvijena brodogradilišna industrija. U crkvi Rize Bogorodice čuva se oktoih štampar na Obođu 1493. U domaćoj radinosti 260 ležaja; prodavnice, restoran, pošta i bioskop. Mogućnost za logorovanje. Novi hotel sa 130 ležaja i centralnim grijanjem, vlastitom garažom, servisom, auto-kampom, smješten je u velikom parku starom oko 150 godina.

KAMENARI

Naselje u tjesnacu Verige. Trajekt vozi za drugu obalu Bokokotorskog zaliva i za Tivat. Udaljeno 15 km od Herceg-Novog, oko 700 stanovnika. Smještaj u domaćoj radinosti, ishrana u restoranima i bifeima.

OPŠTE INFORMACIJE

Putničke agencije i biroi turističkih društava

Turistički informativni centar, Herceg-Novi, Njegoševa 52

»ATLAS« — poslovnica, Herceg-Novi, Njegoševa 54

AUTOBUSKA STANICA, Herceg-Novi (na Magistrali)

»GENERALTURIST« — filijala, Herceg-Novi, Njegoševa 50

»GENERALTURIST« — poslovnica, Igalo, Obala N. Kovačevića

- »INEX TURIST« — poslovnica, Igalo, Obala N. Kovačevića
- »INTOURS« — poslovnica, Herceg-Novi, Njegoševa 48 i Igalo, Obala N. Kovačevića i kiosk na autobuskoj stanici
- »KOMPAS« — poslovnica, Herceg-Novi, Njegoševa 82
- »MONTENEGROTURIST« — poslovnice na recepcijama svih hotela.

Turistički savez Boke Kotorske, Herceg-Novi, Trg N. Đurkovića 3
 Turist-biro »Savina«, Herceg-Novi, Obala 4

Turističko društvo »Savina«, Herceg-Novi (kiosk na autobuskoj stanici)

Turist-biro, Igalo, Obala N. Kovačevića 46

Ove agencije pružaju sve informacije i putničko-turističke usluge: smještaj, mjenjačku službu, prodaju putnih karata, rent-a-car, taxi-službu, organizaciju izleta i kružnih putovanja.

Turističke društvene organizacije

- Turističko društvo, Igalo
- Turističko društvo Žanjic, Rose
- Turističko društvo, Zelenika
- Turističko društvo, Kumbor
- Turističko društvo, Đenovići
- Turističko društvo, Baošići
- Turističko društvo, Bijela
- Turističko društvo, Kamenari

Auto-servisi

AUTO-SERVIS u sklopu benzinske pumpe »Jugopetrol«, Igalo.
 Privatne auto-radione u Sutorini, Igalu, Herceg-Novom i Đenovićima.

Medicinske ustanove

- Apoteka, Herceg-Novi, Trg N. Đurkovića
- Dječiji dispanzer, Herceg-Novi, Luke Matkovića
- Dom zdravlja, Stijepa Šarenca, Herceg-Novi
- Medicinski centar, Meljine (Hitna pomoć: tel. 94)

PODRUČJE OPŠTINE KOTOR

MORINJ

Malo primorsko mjesto na odvojk Magistrale, 22 km zapadno od Kotora. Duga pješčana plaža, tereni za kampiranje, oko 50

ležaja u domaćoj radinosti i restoran u centru. Stalne ljetne priredbe, tereni za sport.

RISAN

Gradić na obali, na odvoju Magistrale, udaljen od Kotora 17 km, (1 500 stanovnika).

Risan, nekadašnji Rizon, bio je jedna od prijestonica ilirske države u doba kraljice Teute (III vijek stare ere) i njegovim se imenom — Sinus Rhizonicus (Risanski zaliv) — nekada nazivao čitav Bokokotorski zaliv. Svjedoci duge i burne prošlosti ovoga grada su čuveni rimski mozaici, otkriveni u temeljima vile nekog bogatog stanovnika Risna iz III vijeka naše ere; zatim brojne i interesantne arheološke iskopine rimskog doba na polju Carine. Nadalje, crkva sv. Petra i Pavla iz XVII vijeka sa lijepom rozetom na pročelju i brojnim ikonama risanske ikonografske škole Dimitrijević-Rafailović i spomenik borcima i žrtvama NOR-a u lijepom parku na obali. Istočno od Risna, na putu prema Perastu, nalazi se manastir Banja iz XIII vijeka, obnovljen početkom XVIII vijeka sa dragocjenom riznicom i zbirkom ikona.

U Risnu je i Bolnica za koštana oboljenja, jedna od najsavremenije opremljenih ustanova te vrste u našoj zemlji, sa posebnim odjeljenjima za talasoterapiju.

Oko 140 ležaja u domaćoj radinosti. Pošta, bioskop, prodavnice i restorani, tereni za kampiranje.

PERAST

Primorski gradić sa 700 stanovnika na odvoju Magistrale, 12 km zapadno od Kotora.

Najljepši i najizrazitiji primjer barokne arhitekture na našoj obali. Skoro svaka zgrada je arhitektonski ili istorijski spomenik. Ističu se palate peraških plemićkih porodica: Bujović (1694. god., djelo mletačkog arhitekta Đovanija Fonte, sada Muzej grada Perasta), kompleks palate Zmajević (1670. god.) sa crkvom-mauzolejem ove znamenite porodice, palata Smekja (1760. god.) i mnoge druge. U Muzeju grada Perasta i zbirci porodice Visković čuvaju se vrijedni eksponati iz bogate prošlosti Perasta.

U centru Perasta je crkva sv. Nikole (XV — XVII v.) sa dragocjenom riznicom, uz koju je nedovršena parohijska crkva, započeta 1740. godine po nacrtu mletačkog arhitekta Đuzepea Beati, sa

vitkim zvonikom (1691. god.). Na pročelju crkve je jedinstveni natpis na našem narodnom jeziku iz 1654. godine, u spomen velike pobjede Peraštana nad Turcima. U Perastu se čuva i ruska pomorska zastava, koju je admiralu M. Zmajeviću poklonio Petar Veliki.

Ispred Perasta su dva ostrvca: jedan je prirodni školj sa ostacima benediktinske opatije iz XII vijeka i crkvom sv. Đorđa; drugo ostrvo je vještački nasuto oko podmorske hridi, a na njemu je crkva Gospe od Škrpjela iz 1630. godine, dograđena 1722. godine, sa jedinstvenim zvonikom — kulom sa puškarnicama. U crkvi su slike najpoznatijeg domaćeg slikara epohe baroka Tripa Kokolja, iz kraja XVII vijeka, pa crkvu mnogi nazivaju našom Sikstinskom kapelom. Posebna znamenitost crkve je preko 2 000 srebrnih zavjetnih pločica sa reljefima peraških brodova XVII — XIX vijeka i bogati crkveni muzej sa pinakotekom.

Perast ima 60 ležaja u domaćoj radinosti, više prodavnica, restorana, bioskop i poštu.

ORAHOVAC

Preko malog naselja Dražin Vrt, sa čuvenom kulom hajduka Baja Pivljanina (XVII vijek), dolazi se u Orahovac, naselje sa 400 stanovnika, 8 km od Kotora, u kome se nalazi crkvice sv. Đorđa sa freskama iz XV vijeka.

Smještaj u domaćoj radinosti, ishrana u restoranima.

DOBROTA

Interesantan pomorski gradić dug 6 km, sa nekoliko grupacija zgrada duž odvojka Magistrale za Kotor.

Vrijedno je pogledati baroknu crkvu sv. Stasije (Eustahija) sa bogatom riznicom, punom trofeja iz borbi sa Turcima (XVIII v.) i crkvu sv. Matije (1670. god.), sa slikom Madone s djetetom od Đovanija Belinija. Tu je niz reprezentativnih kapetanskih palata iz XVIII vijeka: Ivanović, Tripković, sa privatnom zbirkom namještaja iz raznih epoha, palate Dabinović-Kokot, Milošević, Radončić i druge.

U domaćoj radinosti oko 100 ležaja. Odmarališta, ljetovališta i »Youth-hostel«. Savremeno opremljen auto-kamp za 300 vozila, u sastavu Hotelskog preduzeća »Fjord« — Kotor.

KOTOR

Sjedište opštine Kotor, drevni pomorski, kulturni i privredni centar Boke Kotorske, sa 6 000 stanovnika. Grad je udaljen od Dubrovnika 96 km, od Herceg-Novog 45, a preko prevoja Trojica povezan je sa Cetinjem (45 km), Budvom (24 km) i Titogradom (95 km).

Ovaj vjekovima patinirani grad, smješten na samom kraju Bokotorskog zaliva, koji se ovdje duboko urezao u strme obronke okolnih planina, krije neslućeno bogatstvo duhovnih i materijalnih spomenika kulture. Bedemi i tvrđave Kotora jedinstveni su primjer fortifikacione arhitekture u Evropi, jer je čitavo brdo Sveti Ivan iznad grada (260 m) obuhvaćeno pojasom zidina, visokih do 20 m, širokih do 15 m, dugačkih preko 5 km, građenih, pregrađivanih i pojačavanih od IX do XIX vijeka.

U staru gradsku jezgru ulazi se kroz četvora vrata, od kojih su najmanja u sklopu tvrđave na vrhu brda.

Glavna gradska vrata na obali (Vrata od mora) sagrađena su 1555. u renesansnom stilu.

Sjeverna vrata (Vrata na rijeku) sa lančanim mostom preko rječice Škurde sagrađena su 1540. u spomen na neuspjeli napad gusara Hajredina Barbarose. Južna vrata, iznad podmorskog izvora Gurdić, imaju tri pojasa kapija iz perioda od XIV do XVIII vijeka.

Grad karakterišu uske krivudave ulice i brojni trgovi, od kojih je najveći i arhitektonski najbolje uobličen Trg Oktobarske revolucije (Trg od oružja) kod glavnih vrata na obali. Tu je nedovršena renesansna Kneževa palata i barokni toranj za sat iz 1602. sagrađen na mjestu srednjovjekovnog tornja za mučenje («turris torturae»), sa kamenom piramidom, koja je po tradiciji služila kao stup srama. Vrlo je lijep i Trg brašna, na kome se uzdiže renesansno-barokna palata Pima, sa terasom koju drže dva arhivolta i sa najdužim balkonom na našoj obali. Odavde se uskom uličicom dolazi na trg, gdje se nalazi biser crkvene arhitekture srednjovjekovnoga Kotora: katedrala sv. Tripuna. Prvobitna katedrala okrugle osnove bila je podignuta početkom IX vijeka, ali je kasnije srušena. Godine 1116. završena je sadanja katedrala romaničkog stila, obnavljana nekoliko puta, a naročito krajem XVII vijeka, kada je katastrofalni zemljotres iz 1667. godine srušio njen prednji dio i zvonike, tako da je sadanje pročelje iz XVII vijeka i pripada baroknom stilu. Na sačuvanom zadnjem

dijelu katedrale iz XII vijeka su glavna, apsidalna, i dvije bočne trifore iz XIV vijeka. Nad oltarnom mensom uzdiže se ciborium, čipkasti kameni baldahin, djelo nepoznatog umjetnika XIV vijeka, te dragocjena »zlatna pala« sa reljefima svetaca, rad kotorskih zlatara XV vijeka. Crkvena riznica obiluje dragocjenim umjetničkim predmetima od zlata i srebra, djelima kotorskih majstora od XV do XVIII vijeka, a crkvena pinakoteka čuva radove značajnih domaćih i stranih slikara i vajara.

Pomorski muzej, smješten na Trgu pobune mornara, u renoviranoj palati Grgurina iz početka XVIII vijeka, prikazuje razvoj pomorstva u Boki Kotorskoj i na Crnogorskom primorju od najstarijih vremena do danas. Zbirke modela raznih tipova starih brodova, umjetničkih slika, oružja, narodnih nošnji i pokušstva koje on čuva vjerno dočaravaju nekadanju veličinu i sjaj pomorstva i vjekovnu borbu za slobodu ovoga kraja.

Od brojnih gradskih crkava najznačajnije su: romanička crkva sv. Luke, na Trgu bratstva i jedinstva, građena 1195, a predata na upotrebu pravoslavcima u XVII vijeku, sa freskom iz XII vijeka i nizom ikona domaće risanske ikonografske škole; crkva sv. Marije (Koledata), obnovljena na starijim temeljima 1221; crkva sv. Klare (sv. Antuna) iz XVII vijeka uz franjevački samostan, u kome se čuva bogata biblioteka od 20 000 knjiga i oko 50 inkunabula (1450 — 1500). Od velike umjetničke vrijednosti je i niz palata: Drago (XV v.), Buća (XIV v.), Bizanti (XVII v.), Grubonja (XVII v. sa ugrađenim grbom kotorske gradske apoteke, osnovane 1326), Beskuća (1776. sa ugrađenim portalom iz XV vijeka, remek-djelom gotičke umjetnosti na našoj obali) i brojne druge.

Osobito lijepi vidici na grad i zaliv pružaju se sa platoa tvrđave na vrhu brda Sveti Ivan.

U domaćoj radinosti ima oko 200 ležaja; veliki broj prodavnica, restorana, kafana, bifea, samoposluga i robnih kuća.

Hoteli »B« kategorije

U sastavu UP »Fjord« — Kotor

»Fjord« — Račete b. b. — Hotelski kompleks ima 400 ležaja u apartmanima i sobama sa centralnim grijanjem, noćni lokal, salone, frizerski salon, saunu, ljetni i pokriveni bazen sa zagrijanom morskom vodom, terasu i ljetnu baštu sa orkestrom, rent-a-car, sopstveno kupalište sa rekvizitima i gliserom za unajmljivanje. U sastavu hotela radi i auto-kamp u Dobroti.

Hoteli »C« kategorije

U sastavu preduzeća »Oceanija Turist-komerc« Kotor

»Slavija« — Njegoševa b. b. — Hotel je smješten u prekrasnom parku. Sopstveno parkiralište, kupalište i terasa sa orkestrom. Ima 80 ležaja.

Restorani

Ekspres restoran »Kotor« — Trg od oružja — Specijaliteti sa roštilja, domaća i strana pića.

Gradska kafana — Smještena u parku bujne vegetacije na obali, radi čitave godine. Domaća kuhinja i specijaliteti sa roštilja, probrana vina.

PODRUČJE JUŽNO OD KOTORA

Asfaltiranim putem usječenim u stijenu dolazi se do prevoja Trojica (5,5 km od Kotora), odakle se put račva: lijevi krak se preko 25 serpentina penje na visinu od 900 m i produžuje za Njeguše i dalje za Cetinje, dok se desni krak spušta u Grbaljsko polje i vezuje se Magistralom za Budvu, Bar, Ulcinj i Titograd. Veće naselje na tom putu je Radanovići, sa poštom, ambulantom i restoranom. Na južnom dijelu Grbaljskog polja, 15 km istočno od Kotora, čuvena je plaža Jaz, duga 2,5 km.

PODRUČJE JUGOZAPADNO OD KOTORA

PRČANJ

Primorski gradić na asfaltnom putu Kotor — Tivat, udaljen 5 km od Kotora, sa oko 1 000 stanovnika. U Prčanju postoje ruševine crkve sv. Tome iz IX vijeka, ali se ovo naselje pominje prvi put tek u XIV vijeku. Doživjelo je procvat tokom XVIII — XIX vijeka kao važan pomorski centar i dalo više istaknutih ličnosti. Samostan sv. Nikole (1730. god.) sa bogatom bibliotekom pun je dragocjenih starina, dok je parohijska Bogorodičina crkva (zasnovana 1789. godine, po projektu mletačkog arhitekta Bernardina Makarucija dovršena 1913) najveća sakralna građevina Boke Kotorske, prava riznica dragocjenih dokumenata i galerija umjetničkih djela najpoznatijih jugoslovenskih slikara i

vajara. Interesantna je i privatna muzejska zbirka Lukovič. Iz čitavog niza velelepni palata prčanjskih kapetana izdvaja se gotička »Kuća tri sestre« (XV v.), uz koju se splela legenda o nesretnoj ljubavi triju sestara zaljubljenih u nestalog pomorca. U mjestu postoje lijepe plaže i tereni za kampiranje, restoran, pošta, više prodavnica i oko 450 ležaja u domaćoj radinosti. U Prčanju radi specijalizovana zdravstvena ustanova za liječenje bronhijalne astme i oboljenja dišnih puteva »Vrmac« sa depandansima.

MARKOV RT

Najljepša plaža u unutarjem bazenu Bokokotorskog zaliva, sa novopodignutim turističkim naseljem bungalova i apartmana, sa ukupno 358 ležaja. Veliki restoran, bar, frizerski salon, sopstveno parkiralište i plaža sa svim rekvizitima. Udaljeno od Kotora 8 km asfaltnim putem prema Tivtu.

STOLIV

Slikovito primorsko mjesto sa oko 400 stanovnika, sastoji se od Gornjeg i Donjeg Stoliva, udaljeno od Kotora 10 km asfaltnim putem prema Tivtu. Nekoliko starih crkava sa vrijednim slikama.

VERIGE

Najuži tjesnac u Bokokotorskom zalivu, širok svega 300 m. Navodno, nazvan tim imenom zato što su u prošlosti ovdje postavljeni lanci (»verige«) da spriječe prodor neprijateljskih brodova u unutarnji bazen Boke. Na samom rtu crkvice-tvrđava Gospa od Oriza (XVII v.).

OPŠTE INFORMACIJE

Turističke agencije

- »INTOURS«, poslovnica, Kotor, Trg od oružja, 431
- »PUTNIK«, poslovnica, Kotor, Trg od oružja, 328

Turističke društvene organizacije

- Turističko društvo, Morinj
- Turističko društvo, Risan

Turističko društvo, Perast
Turističko društvo, Dobrota
Turističko društvo, Kotor
Turističko društvo, Prčanj
Turističko društvo, Stoliv.

Auto-servisi

»AUTOREMONT«, Kotor, Škaljari.
AMD »Blažo Smiljanić«, Kotor, Škaljari.
CITROEN-SERVIS, Kotor, Dobrota (na Magistrali).
Privatne auto-radnje u Kotoru, Dobroti i Radanovićima.

Medicinske ustanove

Medicinski centar, Kotor, Njegoševa ul. (Hitna pomoć: tel. 94).
Dom zdravlja, Kotor, II dalmatinske brigade.
Apoteka, Kotor, Trg od oružja.
Apoteka, Risan.

PODRUČJE OPŠTINE TIVAT

LEPETANE

Naselje u tjesnacu Veriga, spominje se u XV v. U crkvi sv. Antuna slika Tiepolove škole (XVIII v.). U crkvi slika sv. Tripuna — rad grčkog slikara iz XVII v. Smještaj u domaćoj radinosti i kampiranje.

DONJA LASTVA

Naselje sa 700 stanovnika na Magistrali, 2 km zapadno od Tivta sa lijepim plažama. U domaćoj radinosti 75 ležaja. Mogućnost za individualno kampiranje i moderni auto-kamp »A« kategorije »Ciparis« za 600 vozila, sa restoranom i samoposlugom.

Hoteli »B« kategorije

»Kamelija« — Blizu hotela »Park«, ima 212 ležaja, sopstveno parkiralište i kupalište, ljetni bazen i bazen za djecu.

»Park« — Smješten u lijepom mediteranskom parku, u starom zdanju i paviljonima, ima 162 ležaja, sopstveno kupalište i parkiralište. U sastavu UP »Mimoza« — Tivat.

TIVAT

Sjedište opštine, grad na Magistrali, oko 4 000 stanovnika, udaljen od Herceg-Novog trajektom 19 km, od Kotora 17 km, od Budve 20 km. Smješten na lijepom položaju, u bujnom zelenilu, jedan je od najvažnijih turističkih centara južnog Jadrana.

Tivat se kao manje naselje pod imenom »Crni Plat« pominje još u XIV vijeku, kada je u njemu sagrađena crkva sv. Antuna sa natpisom iz 1373. godine, koji pominje bosanskog kralja Tvrtka I. Tokom kasnijih vjekova na ovom su položaju, zbog izuzetno blage klime, kotorski plemići gradili svoje ljetnikovce i vile.

Tivat se jače razvija u drugoj polovini XIX vijeka, kada je Austrija ovdje izgradila veliki remontni zavod i arsenal za opremanje i održavanje ratnih brodova svoje flote. Veliki aerodrom. Autobuske i brodske veze. Domaća radinost ima 325 ležaja, prodavnice, samoposluge, restorani i bifei. Velika ljetna pozornica.

Hoteli »B« kategorije

»Mimoza« — Ulica 21. novembra 17 — Sopstveni park, parkiralište i kupalište, ukupno 60 ležaja. Hotel u sastavu UP »Mimoza« — Tivat.

»Palma« — Pakovo — Hotel smješten na gradskoj plaži, ima ukupno 52 ležaja. U sastavu preduzeća »Industrijaimport« — Titograd.

»Tivat« — Seljanovo — Hotel se nalazi na ulazu u Tivat, na samoj Magistrali. Ima ukupno 60 ležaja, centralno grijanje, salone, baštu, sopstveno parkiralište i garažu. U sastavu preduzeća »Industrijaimport« — Titograd.

»Lovćen« — Moše Pijade 5 — Specijaliteti sa roštilja, riblji specijaliteti, odabrana vina.

Restorani

»Pine« — Obala — Sve vrste jela i pića. Radi cijele godine.

PREVLAKA

Živopisno ostrvo obraslo bujnom vegetacijom, udaljeno 4 km od Tivta Magistralom i posebnim putem prema istoku, pored aerodroma Tivat.

Na ostrvu je izgrađeno turističko naselje komfornih vila, a u sredini ostrva, u zaštićenoj zoni, diže se crkvica sv. Trojice iz XIX vijeka i ruševine manastira sv. Mihaila iz IX vijeka, dozdananog u XII vijeku, a razrušenog sredinom XV vijeka. Ima i nešto nalaza iz rimskog doba.

Hotel »Ostrvo cvijeća« (»B« kateg.). U sastavu Poljoprivrednog kombinata Beograd, sastoji se od 60 vila u zelenilu, sa ukupno 302 ležaja i centralnim restoranom. Sopstveno parkiralište i kupalište sa svim rekvizitima, frizerski salon, mini-golf, tenis igralište, kuglana, cvjećarna.

SVETI MARKO

Ostrvo udaljeno od Tivta 2 km prema jugu, sa ljetovalištem »Club Méditerranée« iz Pariza u živopisnom polinezijskom stilu. Prima samo svoje goste, a raspolaže sa 500 kućica i ukupno 1 000 ležaja, te svim rekvizitima za sport i razonodu.

KRTOLE

Živopisno naselje južno od Tivta, asfaltnim putem povezano sa Magistralom (10 km).

Hotel »Plavi horizont« (»B« kateg.), smješten je na najljepšoj plaži Boke. Ima ukupno 630 ležaja, sopstveno parkiralište i veliki auto-kamp za 300 vozila.

OPŠTE INFORMACIJE

Turističke agencije

- »TURIST BIRO«, Tivat, Ulica 21. novembra 13.
- »JAT«, poslovnica, Tivat, Moše Pijade 4.

Turističke društvene organizacije

- Turističko društvo, Tivat
- Turističko društvo, Donja Lastva.
- Turističko društvo, Krtole.
- Turističko društvo, Trašte

Auto-servisi

Privatne auto-radione za sitne opravke.

Medicinske ustanove

Zdravstvena stanica, ambulanta, Kalimanj, Tivat
Apoteka, Tivat, Ulica 21. novembra 1.

IZLETIŠTA

Iz Boke Kotorske organizuju se izleti u više pravaca.

Od prevoja Trojica, blizu Kotora, vodi asfaltirani put usječen u stijenu sa 25 serpentina od 180° preko prevoja Krstac na **Njeguše**. Sa najvišeg dijela ovog puta pružaju se neuporedivi vidici na Bokokotorski zaliv i gradove i naselja nanizane duž njegovih obala. Iz Njeguša, rodnog mjesta crnogorskih vladara iz dinastije Petrović, put se penje preko prevoja Bukovica i spušta u **Cetinje**, slikoviti grad smješten u kotlini podno planine Lovćen. Cetinje je stara prijestonica Crne Gore još od XV vijeka, grad velike kulturne tradicije, pun istorijskih spomenika i muzeja. Iz Cetinja je moguće preduzeti izlet na vrh **Lovćena**, gdje se podiže veličanstveni **mauzolej Petra II Petrovića Njegoša**, vladara i pjesnika, rad čuvenog vajara Ivana Meštrovića.

Magistralom iz Boke prema jugu, kroz nizinu Grbaljskog polja, dolazi se do grada **Budve**, poznatog ljetovališta sa velikim brojem hotela i čuvenim plažama. Južno od Budve nižu se plaže **Bečići**, **Kamenovo** i **Miločer**, okružene bujnim maslinjacima, sa većim brojem renomiranih hotela.

Obličnji **Sveti Stefan** je staro ribarsko selo na kamenitom ostrvcu, preuređeno u hotel de luxe kategorije, a nešto dalje je **Petrovac**, naselje sa velikim turističkim kapacitetima. Od Petrovca se put račva: desni krak vodi za **Bar**, modernu luku i izlazni punkt buduće željezničke pruge Beograd — Bar, i za orijentalni **Ulcinj**, poznat kao drevno gusarsko naselje. Ulcinj ima najveću plažu na Jadranu, dugu 12 km, sa velikim brojem novih hotela. Lijevi krak puta penje se uz Paštrovsku goru, spušta u **Crmnicu** i pored **Virpazara** vodi nasipom preko **Skadarskog jezera**, oblasti izuzetno pogodne za razvoj lovnog turizma, do **Titograda**, modernog grada sagrađenog na ruševinama nekadanje Podgorice, glavnog grada SR Crne Gore.

Magistralom prema sjeveru, preko prevoja Debeli brijeg, dolazi se u plodno polje Konavle, prekriveno vinogradima, sa nizom naselja, od kojih je najvažnije **Gruda**. Sporedni odvojak asfaltiranog puta vodi nalijevo, prema ribarskom naselju **Molunat**, sa

lijepim uvalama i plažama. Iz Grude se asfaltiranim putem stiže u poznato izletišta na izvoru rijeke Ljute, gdje je u mirisnom lovorovom gaju smješten restoran »Konavoski dvori«, uređen u nacionalnom stilu. Na izlazu iz Konavala je naselje **Cilipi** sa bogatom folklornom tradicijom i svakonedjeljnim smotrama narodnih igara i pjesama. Tu se nalazi i veoma moderan aerodrom »Dubrovnik«. Nešto dalje je **Cavtat**, u tihoj uvali, sa velikim brojem luksuznih hotela, Galerijom znamenitog slikara Vlaha Bukovca i Mauzolejem porodice Račić, djelom Ivana Meštrovića. Kroz čuvena turistička mjesta Župe Dubrovačke: **Plat, Mline, Srebreno, Kupare** dolazi se do raskrsnice puteva. Desni put vodi do živopisnog hercegovačkog grada **Trebinja**, na rijeci Trebišnjici, izgrađenog u mješavini moderne i orijentalne arhitekture, a lijevi krak puta vodi u **Dubrovnik**, najpoznatiji i najljepši turistički centar na Jadranu, grad drevne i burne istorije, prepun spomenika kulture, čuvenih građevina iz raznih epoha i kulturnih institucija.

POPIS MJESTA

- Banja 59
Baošići 57, 58
Bar 13, 52, 63, 68
Bečići 68
Beograd 51, 67, 68
Bijela 16, 51, 52, 57, 58
Bileća 52
Bogdašići 49
Brač 14
Budva 7, 8, 61, 63, 66, 68
Bukovica 68
Carine 16, 59
Cavtat 69
Cetinje 61, 63, 68
Crmnica 68
Čilipi 52, 69
Debeli brijeg 68
Dobrota 13, 14, 16, 59, 62, 65
Donja Lastva 65, 67
Dražin vrt 60
Dubrovnik 12, 18, 52, 61, 69
Đenovići 57, 58
Gospin otok 7
Gospa od Škrpjela 7, 49, 60
Grbalj 8, 13, 16, 49, 51
Grbaljsko polje 7, 8, 9, 63
Gruda 68, 69
Herceg-Novi 7, 8, 12, 13, 16,
49, 51, 52, 53, 54, 55, 56,
57, 58, 61, 66
Igalo 55, 56, 57, 58
Ivangrad 52
Jaz 7, 63
Kalimanj 68
Kamenari 57, 58
Kamenovo 68
Konavle 68, 69
Korčula 14
Kosovska Mitrovica 52
Kotor 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16,
49, 50, 51, 52, 59, 60, 61,
62, 63, 64, 65, 66, 67
Krstac 68
Krtole 16, 67
Kumbor 57, 58
Kumborski tjesnac 7
Kupari 69
Kuti 16
Lepetane 65
Lipci 8, 16
Lovćen 7, 68
Luštica 8, 49, 56
Ljuta 69
Mamula 7
Markov rt 64
Meljine 58
Miločer 68
Mlini 69
Molunat 68
Morinj 58, 64
Mostar 52
Muo 16
Njivice 54, 56
Njeguši 63, 68
Obod 57
Orahovac 60
Orjen 7, 52
Ostrvo cvijeća 7
Oštri rt 7
Otok 16
Perast 8, 13, 50, 59, 60, 65
Petrovac 68
Plat 69
Podi 16
Poljica 14
Prčanj 13, 15, 16, 49, 51, 63,
64, 65
Prevlaka 7, 16, 66

Radanovići 63, 65
Radovanići 49
Rijeka 15
Risan 7, 8, 9, 13, 16, 59, 64,
65
Risanski zaliv 7
Rose 54, 56, 58
Rt Arza 7
Sarajevo 51, 52
Savina 53, 54
Skadar 9
Skadarsko jezero 68
Spila 8
Split 14
Srebreno 69
Stoliv 64, 65
Sutorina 8, 56, 58
Sutorinsko polje 8
Sveti Đorđe 7
Sveti Marko 7, 67
Sveti Nikola 63
Sveti Stefan 68
Škaljari 65
Tivat 16, 49, 52, 57, 63, 64,
65, 66, 67, 68
Tivatski zaliv 7
Titograd 52, 61, 63, 68
Titovo Užice 52
Tjentište 52
Topla 13, 53, 54
Trašte 67
Trebinje 69
Trojica 61, 63, 68
Ulcinj 13, 63, 68
Verige 7, 57, 64, 65
Visoki Dečani 11
Virpazar 68
Višegrad 52
Vranovići 49
Zelenika 52, 56, 58
Žanjic 54, 56, 58
Župa Dubrovačka 69

S A D R Ő A J

GEOGRAFSKI POLOŐAJ	7
KLIMA, FLORA I FAUNA	8
ISTORIJSKI PREGLED	8
KULTURNO-ISTORIJSKI SPOMENICI	16
DUHOVNA KULTURA	49
BOKELJSKA MORNARICA I POMORSTVO	50
SAOBRAĆAJ I TURIZAM	51
PODRUĆJE OPŠTINE HERCEG-NOVI	52
PODRUĆJE ZAPADNO OD HERCEG-NOVOG	55
PODRUĆJE ISTOČNO OD HERCEG-NOVOG	56
OPŠTE INFORMACIJE	57
PODRUĆJE OPŠTINE KOTOR	58
PODRUĆJE JUŐNO OD KOTORA	63
PODRUĆJE JUGOZAPADNO OD KOTORA	63
OPŠTE INFORMACIJE	64
PODRUĆJE OPŠTINE TIVAT	65
OPŠTE INFORMACIJE	67
IZLETIŠTA	68

Tisak:

Őeljeznička tiskara, Zagreb,
IP »Svjetlost«, Sarajevo, Őtamparija Trebinje

KOTOR

1. Glavna gradska vrata — Städtisches Haupttor — Main town gate — Porta principale della città
2. Trg sa gradskim satom — Platz mit der Stadtuhr — Square and clock-tower — Piazza con l'orologio civico
3. Katedrala sv. Tripuna — Domkirche — Cathedral — Cattedrale
4. Pomorski muzej — Seemuseum — Maritime museum — Museo nautico
5. Crkva sv. Nikole — Kirche — Church — Chiesa
6. Crkva sv. Marije — Kirche — Church — Chiesa

TIVOLI

1. Hotel
2. Hotel
3. Hotel
4. Hotel
5. Ljetna theatre

HERCEG-NOVI

KOTOR

1. Glavna gradska vrata — Städtisches Haupttor — Main town gate — Porta principale della città
2. Trg sa gradskim satom — Platz mit der Stadtuhr — Square and clock-tower — Piazza con l'orologio civico
3. Katedrala sv. Tripuna — Domkirche — Cathedral — Cattedrale
4. Pomorski muzej — Seemuseum — Maritime museum — Museo nautico
5. Crkva sv. Nikole — Kirche — Church — Chiesa
6. Crkva sv. Marije — Kirche — Church — Chiesa

TIVAT

1. Hotel »Park«
2. Hotel »Kamelijae«
3. Hotel »Tivat«
4. Hotel »Mimozae«
5. Ljetna pozornica — Sommerbühne — Summer theatre — Teatro all'aperto

HERCEG-NOVI

Hotel »Topla«

Autobusna stanica

PTT

Hotel »Plaža«

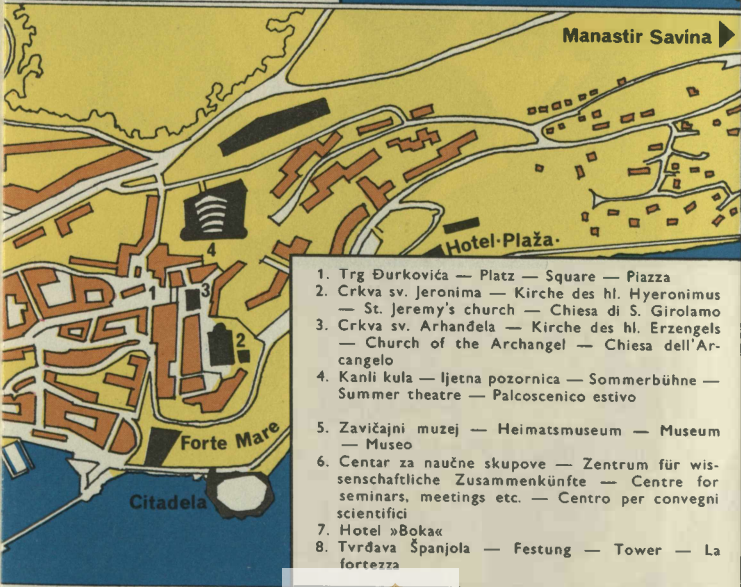
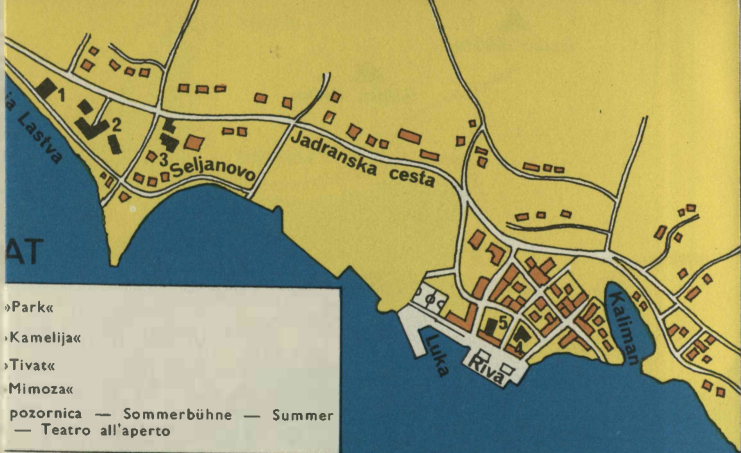
Forte Mare

Citadela

Manastir Savina

1. Trg Đurkovića — Platz — Square — Piazza
2. Crkva sv. Jeronima — Kirche des hl. Hieronimus — St. Jeremy's church — Chiesa di S. Girolamo
3. Crkva sv. Arhandela — Kirche des hl. Erzengels — Church of the Archangel — Chiesa dell'Arcangelo
4. Kanli kula — ljetna pozornica — Sommerbühne — Summer theatre — Palcoscenico estivo
5. Zavičajni muzej — Heimatsmuseum — Museum — Museo
6. Centar za naučne skupove — Zentrum für wissenschaftliche Zusammenkünfte — Centre for seminars, meetings etc. — Centro per convegni scientifici
7. Hotel »Boka«
8. Tvrđava Španjola — Festung — Tower — La fortezza

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ